

ELDORADO IN EEN CONCENTRATIEKAMP

Een van de stille tochten op de vierde mei, de dag waarop degenen worden herdacht die in het verzet tegen de vijand vielen, gaat naar de fusilladeplaats van het vroegere concentratiekamp Vught. Daar staat een eenvoudig monument ter nagedachtenis van degenen die hier om het leven kwamen.

In het kamp Vught was tijdens de laatste jaren van de oorlog een zogenoemd „Philips-Kommando” gevestigd. Tot degenen die hier gevangen werden gehouden en waren te werk gesteld, behoorde Jac. S. Hoek, later parlementair redacteur van het dagblad Trouw dat in de bezettingsjaren als illegaal blad velen tot steun was en het verzet stimuleerde. Voor een bevrijdingsnummer van de Philips Koerier legde hij zijn herinneringen aan de „Philips-Werkstätte” vast in het hier volgende artikel.

Wij hebben ons wel eens afgevraagd of wij het concentratiekamp Vught in onze herinnering daarom zo hebben geïdealiseerd, omdat wij daar gewerkt hebben bij het bekende Philips-Kommando. Bovendien konden de afschuwelijke belevenissen in Buchenwald wel eens de verschrikkingen van Vught hebben doen vervagen.

Wanneer wij nog eens ernstig over de periode Vught nadenken, dan is er toch wel het een en ander dat wij maar liever uit onze gedachten wegdringen. Met welk een dankbaarheid denken wij echter terug aan de tijd die wij doorbrachten bij Philips als gevangene-employé van het produktiebureau „Philips-Werkstätte”.

Voor velen die lichamelijk niet opgewassen zijn tegen het verrichten van zwaar grondwerk, was de plaatsing op een bureau of in een werkplaats van de Philipsbarakken in het kamp Vught de redding van een zekere ondergang. Men moet, zoals wij, gewerkt hebben in het buitencommando Moerdijkbrug, waar wij dagenlang in regen en storm schop en kruiwagen moesten hanteren totdat wij er doodziek van werden, om vast te stellen, dat hier van overdrijving geen sprake is. Vooral in de herfst en tijdens de winter was het werken buiten een bittere beproeving. Toen wij eind november 1943 ons plaatsje op het produktiebureau van Philips kregen, nadat wij uit het kampziekenhuis ontslagen waren, hebben wij onze ogen uitgekeken. Het was onze eerste ervaring met de Duitsers met be-

trekking tot het inschakelen van gevangenen in het industriële productieproces.

Zij hadden Philips Eindhoven nodig voor de technische apparatuur en leiding. De Duitse bewakers evenmin als de kampeiding, bleken ook maar enige notie te hebben van het vervaardigen van radiotoestellen, scheerapparaten, handdynamo's, buislampen en meetinstrumenten. Philips kreeg opdracht de werkplaatsen binnen het kamp in te richten en de gevangenen op te leiden voor de productie van deze toestellen.

Toen wij bij Philips kwamen binnenrollen was het Philipsbedrijf reeds in volle gang. Men had de vrouwen en meisjes al solderen geleerd — zij zaten aan „lopende banden” in afzonderlijke barakken — en ook de mannen maakten de indruk dat er voor hen bij Philips geen geheimen meer waren. Het werd onze taak elke ochtend alle barakken af te lopen om de productiecijfers op te halen. Het enorme voordeel van dit werkje was, dat de SS die regelmatig rond en in de barakken controleerde — wij denken vooral aan bruten als Müller en de Bochel — geen vat op ons konden krijgen, omdat wij krachtens onze functie overal mochten komen. Wij hadden daardoor de gelegenheid onopvallend de gangen van de SS na te gaan, zodat wij nogal eens konden waarschuwen, wanneer er een in aantocht was. Want het was van meet af aan duidelijk, dat Philips en de gevangenen samenspannen. Eigenlijk was het hele bedrijf van Philips te Vught een vermakelijk theater. Want de productie was, gezien de enorme aantallen gevangenen die er werkten, belachelijk magertjes. Zodra de SS een barak naderde, was alles volop aan de gang. De „Vorarbeiter” waarschuwde dan met de kreet „Bewegt euch!”

Had de „Schleu” — de uitdrukking leerden wij van een Belgische oud-minister die in de „buisvoeten”-barak werkte — zijn hielen gedraaid, dan kwamen de „handwerkjes” of de boeken voor de dag

Op 3 juli 1947 komen te Utrecht ex-gedetineerden van het kamp Vught bijeen om hulde te brengen aan degenen die hun tijdens de bezetting hulp hebben geboden. Van Philips zijn aanwezig ir. F. J. Philips, ir. Th. P. Tromp, ir. R. F. Laman Trip en de heren Braakman en Peuscher alsmede vele anderen die werkzaam waren in de Philipsbarakken in de jaren '43 en '44. Als blijk van erkentelijkheid wordt een glas-in-loodraam aangeboden, dat een plaats zal krijgen in het herbouwde hoofdkantoor. (Het raam bevindt zich nog ter hoogte van de vierde etage in het vroegere hoofdkantoor aan de Emmasingel).

MYN SCHILDEINSE
SULGHY BEBOUWEN
O GOOT MYN HEER
OP U SOO WIL ICK
VERLACHT BOUWEN
MYN NIMMER MEER

ONN
ICK
OOR

VOOR
AC
VON

U DIE WIE
TALLEN ON
DE TRANT
WEDER
DE MAN
HEET
OORWONT

FEBRUARI

1943

LOUDED RAGEN AAN

PHILIP'S DOOR DE
EX-DOOR TIEKE

GEVANGEN EN NIET
HEET IS AMP NUGHE

SEPTEMBER

1944

en stond „de lopende band” stil. De vrouwelijke gevangenen hadden in dit opzicht een perfecte discipline zich eigen gemaakt, die zo perfect was, dat men er wel eens bij stond te rillen. Zo bij voorbeeld toen Rauter een inspectiebezoek bracht. Het hele kamp stond overeind. De Duitse bewakers waren over hun zenuwen heen. In de barakken heerste doodse stilte. Dagenlang werd er geoptst en geveegd. Trots als een pauw liep de kampcommandant naast zijn Germaanse meester, ook door het Philipskamp. Maar de vrouwen hadden lak aan de hele parade. Toen Rauter zich naar de vrouwenbarak begaf — men kon de petten met adelaars voor de ruiten zien wiegen — schalde de Engelse radio door de barak. Om de spanning er in te brengen had een der vrouwen bij de eindcontrole de BBC aangezet. Op het ogenblik dat Rauter en zijn konuiten binnenstapten, ging de radioknop met één slag om en daverde het „Heimat deine Sterne” door de zaal. De dames vertrokken geen spier. De heren van Philips en ook vaak de mannelijke gevangenen die als „Vorarbeiter” in de vrouwenbarak aanwezig waren zijn heel wat keren „wit om de neus” geweest.

Philips en de gevangenen waren één pot nat. De Duitsers konden er niet tegenop. De band tussen beiden was hecht en sterk, niet alleen omdat Philips elke middag zorgde voor de „Philiprak” — welk een verrukkelijk eten werd er elke middag weer uit de bekende melkbussen getoverd — maar vooral omdat de gevangenen wisten dat de Philipsdirectie altijd weer middelen wist te bedenken om de Duitsers het gevoel te geven dat de zaak schitterend marcheerde, terwijl Philips in werkelijkheid er op uit was zoveel mogelijk mensen zo min mogelijk te laten doen. Het aantal „werklieden” werd steeds groter en de produktie steeds minder. De Philipsfabrieken in Eindhoven deden niets anders dan uit eigen voorraad aanvullen wat er in Vught aan de produktie ontbrak.

De Philipsheren Smit en Nouwt en de Philipschauffeur Jan waren volleerde toneelspelers. Zij waren voor vele gevangenen het dagelijks contact met de buitenwereld. De heer Nouwt bracht voor ons persoonlijk het dramatische verslag over het beruchte bunkerdrama dat op 15 januari 1943 aan twaalf Nederlandse vrouwen het leven kostte, naar de hoofdredactie van het illegale blad „Trouw”. Chauffeur Jan verstopte ons verslag in een laadbak en reed ermee het kamp uit, waarna de heer Nouwt voor de rest zorgde, een uiterst gevaarlijke onderneming, omdat in die tijd het kamp door de

Duitsers hermetisch werd afgesloten en iedereen van Philips streng werd gecontroleerd.

Wij herinneren ons ook als de dag van gisteren de spanning waarin wij leefden toen de heer Nouwt zich bereid verklaarde naar Den Haag te reizen om ervoor te zorgen, dat een gewapende overval van de illegaliteit, die op een bepaalde avond zou plaatshebben, geen doorgang zou vinden. Het was een kwestie van uren. Had de heer Nouwt deze boodschap niet doorgegeven, dan was het een bloedbad geworden onder de illegale werkers, die voornemens waren geweest in Duitse uniformen dit vermetele plan uit te voeren.

Vele van Nederlands beste zonen en dochters, die toen bij Philips werkten, hebben het licht van de bevrijding niet gezien. Velen van hen zien wij nog aan de „knijpkattenband”, in het produktiebureau, in de rekenkamer of bij meetinstrumenten werken. Wij denken aan prof. Telders, het echtpaar Haak en zovele anderen. Zij werden of in Vught, of ver van het vaderland verwijderd, gefusilleerd of stierven daar door uitputting.

Maar hoevele Nederlanders, die toen bij Philips werkten en later op transport werden gesteld, hebben eerst veel later begrepen welk een zegen het is geweest dat zij elkaar bij Philips hebben ontmoet. Daar hadden zij gelegenheid zich geestelijk voor te bereiden op de rampen die komen zouden in de Duitse concentratiekampen. In de nood leert men zijn vrienden kennen. Philips was een van deze vrienden. In het Vught van Philips werd men zich eerst recht bewust, dat het wel degelijk zin had om voor de vrijheid het hoogste te geven.